

На следећим страницама налазе се важни документи о дечијим правима који се могу користити на часовима, као и упутство за њихову примену. А то су: Конвенција о правима детета за ученике (1), дечија права разврстана према четири димензије (2), Конвенција УН о правима детета од 20.

новембра 1989. године (3), као и картице о дечијим правима које могу да се копирају и користе на часовима (4). Дефиниције коришћене у Конвенцији за ученике одговарају кратком тексту на картицама дечијих права. Обиле допунског материјала за часове може се наћи на интернету.

1. Конвенција о правима детета за ученике

Зашто верзија Конвенције за ученике?

У облику у којем ју је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација и у којем је ратификована од стране већине земаља у свету, Конвенција је правни документ писан изразито стручним језиком. Да би млади људи разумели шта су њихова права и одговорности, морамо документе попут Конвенције о правима детета артикулисати сопственим речима. О томе говори Члан 42 Конвенције, којим се државе чланице УН обавезују да што шире, на одговарајући и активан начин упознају децу са принципима и одредбама овог документа. Нема сумње да се овај текст Конвенције о правима детета, намењен деци и младима, разликује од оригинала, те да омогућава активан приступ правима. Он ће омогућити већем броју нас да се с више пажње односимо према својим правима.

Након толико разговора о правима, шта је са нашим одговорностима?

Права и одговорности / обавезе се не могу посматрати одвојено једни од других. Конвенција УН описује права која деци и младима гарантују владе. Као и код сваког односа – да би он функционисао – било да је то однос међу пријатељима, или унутар породице, у школи, у спортском друштву или између држава, морамо мислити и на то да ми према другим људима имамо и одређених одговорности / обавеза, као што, с друге стране, такве одговорности и обавезе других постоје према нама. Две темељне обавезе које имамо према другима јесу поштовање и толеранција. Конвенција УН о правима детета описује ове основне обавезе које владе имају према особама млађим од 18 година.

Конвенције о правима детета за ученике

Члан	Наслов	Кратак опис
1	Дефиниција детета	Дете је људско биће млађе од 18 година.
2	Забрана дискриминације	Ниједно дете не сме бити дискриминисано с обзиром на боју коже, пол, језик, вероисповест, убеђење, порекло, имовно стање, онеспособљеност или припадност некој националној или етничкој мањини.
3	Добробит детета је од примарног значаја	У свим законима и судским одлукама, од примарног значаја је добробит детета.
4	Примена права	Свака држава мора да обезбеди, најбоље што може, остваривање дечијих права.
5	Поштовање родитељских права	Свака држава је обавезна да води рачуна о поштовању права, дужности и обавеза родитеља на начин који омогућава несметано остваривање права деце. (Владе морају поштовати права и дужности родитеља, чланова породице и/или старатеља у процесу усмеравања и саветовања деце о њиховим правима).
6	Опстанак и развој детета	Свако дете има право на живот и опстанак. Држава мора да обезбеди правилан развој деце и омладине.
7	Име и држављанство	Свако дете, од рођења и надаље, има право на име, држављанство и родитељско старање.
8	Очување идентитета	Свако дете има право на очување или повраћај имена, држављанства и породичних веза.
9	Одвајање од родитеља	Свако дете има право да живи са својим родитељима, осим када је потребно да се од њих заштити. Ако је дете потребно одвојити од једног или оба родитеља, оно има право да изнесе сопствено мишљење. Уколико је дете одвојено од једног или оба родитеља, оно има право да зна где се одсутни родитељ налази.
10	Спајање породице	Свако дете има право да напусти било коју државу и да уђе у своју земљу ради спајања са својом породицом.

11	Заштита од киднаповања или незаконитог пребацивања	Свака држава се мора борити против отимања и незаконитог одвођења деце у другу земљу, те њиховог задржавања у иностранству од стране родитеља или друге особе.
12	Слобода мишљења	Свако дете има право да формира и изрази своје мишљење о свим питањима која га се тичу. То посебно важи у судским и административним поступцима. Што је дете старије, више ће се уважавати његово мишљење.
13	Слобода изражавања	Свако дете има право да слободно изрази своје мишљење, да тражи, прима и даје информације путем средстава информисања. Свако дете има и обавезу да приликом изражавања свог мишљења поштује права других.
14	Слобода мисли, савести и вероисповести	Свако дете има право на слободно испољавање вероисповести, уверења и савести. Држава мора поштовати права и обавезе родитеља приликом остваривања ових дечијих права.
15	Право на мирно јавно окупљање	Свако дете има право на окупљање са осталом децом, на укључивање у рад или оснивање неког удружења или организације, све док тиме нису повређена права других.
16	Заштита приватности	Ниједно дете не сме да буде изложено мешању у његов приватни и породични живот, дом или преписку. Такође, ниједно дете не сме да буде изложено нападима на његову част и углед.
17	Приступ информацијама	Свака држава мора да обезбеди детету приступ информацијама путем различитих средстава информисања и стицање сазнања битних за његово добро. Држава такође има дужност да дете заштити од штетних информација.
18	Одговорност родитеља	Родитељи или старатељи имају заједничку одговорност у подизању детета. Држава има одговорност да им у томе помогне, на пример, обезбеђивањем установа за чување деце запослених родитеља.
19	Заштита од злостављања	Држава је одговорна за заштиту деце од злоупотребе од стране родитеља или других људи. Свако дете има право да зна како да избегне или поступа код сваког облику злоупотребе.

20	Млади људи без породица	Свако дете које не живи са својом породицом има право на посебну заштиту и помоћ. Оно има право на смештај у хранитељску породицу или одговарајућу установу у складу са својим етничким, верским, културним или језичким пореклом.
21	Усвојење	Дете може да буде усвојено уколико то држава дозвољава, признаје и одобрава, и уколико је то у најбољем интересу детета.
22	Деца избеглице	Свако дете које је принуђено да напусти своју земљу, које је избеглица и тражи азил има право на посебну заштиту и помоћ државе.
23	Деца са сметњама у развоју	Свако дете са физичким или менталним сметњама има право на посебну бригу и образовање. Треба му пружити помоћ при осамостаљивању и активном учешћу у заједници.
24	Здравствена заштита	Свако дете има право на најбољу могућу здравствену заштиту. Држава је обавезна да смањи смртност деце, да обезбеди примарну здравствену заштиту деце и младих, да се бори против неухрањености и болести, да гарантује здравствену заштиту мајкама пре и после порођаја, да обезбеди приступ здравственом образовању, да развија превентивну здравствену заштиту у јавном сектору и укида обичајне праксе штетне по здравље деце.
25	Провера спровођења лечења или старања	Свако дете које је збринато у некој установи ради заштите, старања или лечења има право на проверу свих околности од значаја за његово збрињавање.
26	Социјална заштита	Свако дете има право на социјалну заштиту као што је социјално осигурање. Држава гарантује исплате детету узимајући у обзир финансијску ситуацију породице или старатеља.
27	Животни стандард	Свако дете има право на животни стандард примерен његовом физичком, духовном, моралном и социјалном развоју. Родитељи или старатељи првенствено имају одговорност да то обезбеде. Држава је у обавези да им у томе помогне.

28	Образовање	Свако дете има право на образовање и похађање школе. Држава је обавезна да обезбеди бесплатно и обавезно основно образовање, те, слично, да средње образовање учини доступним свој деци и омладини. Држава има обавезу да обезбеди примерен третман младих у школи, без кршења њихових људских права. Такође, дужност државе је да на међународном плану доприноси елиминацији незнања и неписмености међу децом.
29	Циљеви образовања	Школско образовање треба да развија личност и способности сваког детета, да припреми свако дете за живот одрасле особе, као и да подстиче децу да поштују људска права, своју и друге културе и вредности.
30	Деца која припадају мањинама	Свако дете које припада мањини мора имати право да учи о својој култури, религији и језику, као и да их упржњава.
31	Одмор, игра и слободно време	Свако дете има право на одмор и слободно време кад може да се игра и слободно учествује у културном животу и уметности.
32	Дечји рад	Свако дете има право да буде заштићено од сваког облика експлоатације и рада који може да омета његово школовање или развој. Држава има обавезу да одреди минималну старосну границу за запошљавање, број радних сати на дан и услове рада.
33	Заштита од опојних дрога	Свако дете има право на заштиту од производње и трговине незаконитим дрогама.
34	Заштита од сексуалног искоришћавања	Свако дете има право на заштиту од сексуалног израбљивања и сексуалне злоупотребе, те од проституције и порнографије.
35	Заштита од продаје и трговине	Држава мора да предузме све што је у њеној моћи да спречи насилно одвођење деце или трговину децом.
36	Заштита од свих других облика искоришћавања	Свако дете има право на заштиту од свих других облика искоришћавања (нпр. просјачења).

- 37 Мучење и лишавање слободе
Свако дете има право да буде заштићено од мучења, окрутног поступања и кажњавања, незаконитог хапшења или других облика лишавања слободе. Држава је обавезна да забрани смртну казну и доживотни затвор за младе. Уколико је дете лишено слободе, с њим се мора поступати хумано, уз поштовање људског достојанства. Уколико је лишено слободе, дете ће бити одвојено од одраслих, биће му омогућено да одржава контакте са својом породицом и да користи правну помоћ.
- 38 Рат и оружани сукоб
Деца и млади млађи од 15 година имају право да не учествују у рату и оружаном сукобу. Држава је обавезна да обезбеди заштиту и бригу о деци погођеној ратом.
- 39 Рехабилитација и реинтеграција
Свако дете које је жртва оружаног сукоба, злостављања, занемаривања или искоришћавања има право на одговарајућу негу ради психичког и физичког опоравка, те друштвене реинтеграције.
- 40 Малолетничко правосуђе
Свако дете оптужено да је починило кривично дело има право на достојанствен третман на суду. Оно је невино док се кривица не докаже. Свако дете има право на правично суђење, на тумача (уколико је потребан), на заштиту приватности и на преиспитивање судске одлуке. Држава је у обавези да одреди најнижу старосну границу испод које деца не могу бити сматрана кривично одговорном. Држава такође има обавезу да обезбеди алтернативне мере кажњавања за осуђену децу и младе људе.
- 41 Виши национални стандарди имају приоритет
Уколико закони државе штите права детета боље од Конвенције, они ће се и примењивати.
- 42 Објављивање дечијих права
Свака држава се обавезује да о дечијим правима упозна, на што разумљивији начин, како одрасле тако и децу.